

ترامپ، ترکیه و کردها در عصر پسا داعش

احمد هاشمی تحلیلگر

25 ژانویه 2019 - 05 بهمن 1397

در حالیکه هنوز داعش در بخش‌هایی از سوریه حضور دارد و در برآوردهای نهادهای اطلاعاتی و گمانه‌زنی‌های کارشناسان نظامی، احتمال قدرت‌یابی‌اش در آینده‌ای نزدیک منتفی قلمداد نشده است، دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری ایالات متحده در اقدامی غیرمنتظره و به فاصله کوتاهی پس از دیدار تلفنی با رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهوری ترکیه در تاریخ ۱۴ دسامبر / ۲۳ آذر سال جاری، خروج قریب الوقوع حدود ۲۰۰۰ نیروی آمریکایی مستقر در مناطق شمال شرقی تحت کنترل کردها در سوریه را اعلام کرد. این اقدام واکنش‌ها و انتقادات شدیدی را در میان بسیاری از سیاست‌مداران و حتی مقامات دولت ترامپ به همراه داشت و از جمله موجب استعفای جیم متیس وزیر دفاع و برت مک گورک فرستاده رئیس‌جمهور آمریکا در ائتلاف بین‌المللی ضد داعش شد.

به نظر می‌رسد ترامپ به سه دلیل مشخص در نظر دارد نیروهای آمریکایی را از سوریه خارج کند: یک- به زعم او بخش عمده جنگ با داعش تمام شده است و کشورهایمانند ترکیه و حتی ایران و روسیه انگیزه کافی برای مبارزه با بقایای این گروه را دارند. دو- این اقدام از سیاست راهبردی دولت ترامپ که به "آمریکا نخست" شناخته می‌شود سرچشمه می‌گیرد که به موجب آن آمریکا باید صرفاً بر تأمین منافع و امنیت ملی خود متمرکز شود، آمریکا نباید پلیس جهان باشد و خون سربازان این کشور نباید برای سرزمین دیگری ریخته شود. سه- کسب رضایت ترکیه و شخص اردوغان با دست کشیدن از حمایت از کردهای سوریه (موسوم به ی پ گ) با توجه به موقعیت اقتصادی و راهبردی ترکیه در منطقه و ناتو.

حق نشر

عکسAFPImage captionروابط پر فراز و نشیب آمریکا و ترکیه با کودتای نافرجام ۱۵ ژوئیه ۲۰۱۶ در ترکیه و احتمال دست داشتن فتح الله گولن متحد پیشین اردوغان در آن و عدم موافقت آمریکا با استرداد او به ترکیه تیره تر شد

روابط رو به بهبود آمریکا و ترکیه در دوره پسا برانسون

روابط پر فراز و نشیب آمریکا و ترکیه با کودتای نافرجام ۱۵ ژوئیه ۲۰۱۶ در ترکیه و احتمال دست داشتن فتح الله گولن متحد پیشین اردوغان در آن و عدم موافقت آمریکا با استرداد او به ترکیه تیره تر شد. این تیرگی تا زمان آزادی کشیش "اندرو برانسون"، مسیونر آمریکایی ساکن از میر ترکیه در تاریخ ۱۳ اکتبر سال جاری ادامه داشت ولی با بازگشت برانسون به آمریکا روابط دو کشور بطور قابل توجهی رو به بهبود گذاشته است بطوریکه می توان روابط سیاسی سالیان اخیر میان آنکارا و واشنگتن را به دو دوره پیش و پس از آزادی برانسون تقسیم کرد. همه شواهد حکایت از آن دارد که در دوره پسا - برانسون، ترکیه و آمریکا در صدد بر خواهند آمد تا به سرعت روابط خود را ترمیم کنند و دعوت اردوغان از ترامپ برای بازدید از ترکیه در سال ۲۰۱۹ و پذیرش آن توسط رئیس جمهوری آمریکا یکی از نمودارهای این بهبود است.

راهبرد ترکیه در قبال حضور آمریکا در سوریه نیز شاهد افت و خیز فراوانی بوده است. این راهبرد در ابتدا دارای رویکرد "بیا و رژیم اسد را سرنگون کن" بود و زمانی که دولت ترامپ در تلافی حمله شیمیایی رژیم سوریه بر ضد نیروهای مخالف دست به موشک باران مواضع دولت دمشق زد ترکیه از معدود کشورهای منطقه بود که این اقدام واشنگتن را ستود. با این وجود، با اتکای هر چه بیشتر آمریکا به جنگجویان گُرد همپیمان پ ک ک در سوریه برای مبارزه با داعش، آنکارا دچار اختلافات اساسی با واشنگتن شد و رویکرد "برو و از حمایت از پ ک ک/ ی پ گ دست بردار" را در پیش گرفت. در این مقطع بود که با اوج گیری اختلافات آنکارا، واشنگتن را به تشکیل "کریدور ترور" در امتداد مرزهای جنوبی ترکیه متهم کرد.

حالا اما شاهد یک دوربرگردان در روابط آمریکا و ترکیه هستیم: در ظرف ۹ روز رهبران دو کشور دو بار با یکدیگر گفتگو کرده اند. در نتیجه این دیدارها بود که ترامپ با اعلام خروج نیروهای آمریکایی از سوریه اردوغان را خوشحال کرد و اردوغان هم قول داده پس از این خروج، نه تنها جلوی ایجاد خلا امنیتی را بگیرد بلکه ماموریت جنگ با بقایای داعش را هم برعهده بگیرد. متعاقب این دو دیدار، اردوغان اعلام کرد در آینده نزدیک دست به عملیات نظامی در شرق فرات (از جمله منبج) خواهد زد؛ مناطقی که ترکیه خواستار عقب نشینی کردها است چرا که به زعم آنکارا این مناطق دارای جمعیت عمدتاً عرب و ترکمن می باشد و دلیلی برای سیطره کردها بر این مناطق وجود ندارد.

اردوغان دو عملیات گذشته در سوریه یعنی سپر فرات و شاخه زیتون را با جلب حمایت روسیه انجام داده بود ولی عملیات جدید مورد انتظار با عقب نشینی و حمایت ضمنی آمریکا و عدم مخالفت شدید روسیه میسر خواهد بود.

چینش قوا در سوریه پسا آمریکا

به نظر می رسد خروج نیروهای آمریکایی از شمال سوریه، ظرف ۶۰ تا ۱۰۰ روز آینده صورت بگیرد. به باور ناظران خروج عجولانه و نابهنگام نیروهای آمریکایی از عراق در سال ۲۰۱۱ باعث ایجاد هرج و مرج، جنگ داخلی و پیدایش داعش شد و حالا همان سناریو این بار در سوریه در حال تکرار شدن است.

اعلام قصد خروج تدریجی آمریکا از شمال سوریه مانند آب سردی بود که بر سر کردها، اسرائیل و عربستان سعودی ریخته شد ولی مورد استقبال روسیه، ایران و رژیم بشار اسد قرار گرفت. این خبر برای ترکیه هم مسرت بخش بود ولی برای آنکارا به معنای پایان ماجرا نیست چرا که آمریکا در شکل گیری توازن قوا میان طرف های درگیر در بحران سوریه نقش آفرینی می کرد و در بسیاری از موارد، جانب همپیمان خود در ناتو - ترکیه - را می گرفت. حال، آنکارا باید به تنهایی معادله مسکو - تهران را حل کند.

ترکیه که در آستانه شروع جنگ داخلی سوریه داعیه دار "سیاست صفر مشکل با همسایگان" بود، دارای موضع ثابت و تعریف شده ای در مقابل سوریه جنگ زده نداشت و متعاقب اوج گیری جنگ داخلی سوریه، موضع سرسخت "اسد باید برود" را در پیش گرفت ولی با تحکیم همزمان موقعیت اسد و کردها، این موضع به تدریج به "نباید کردستان دیگری در شمال سوریه تشکیل شود" تغییر یافت.

ترکیه همچنین در سال های اخیر دارای آشفتگی و نوسانات فراوانی در تنظیم روابط خود با مسکو و واشنگتن بوده است که انعقاد قرارداد خرید همزمان موشک های اس-۴۰۰ روسیه و موشک های پاتریوت آمریکا بخشی از این آشفتگی در روابط با این دو قدرت جهانی را نشان می دهد.

حق

نشر عکس AFF Image caption تردیدی وجود ندارد که کردهای سرخورده از رویکرد ماکیاولیستی ترامپ همه تلاش خود را برای یافتن همپیمانان جدید و خنثی کردن اقدامات ترکیه بکار خواهند بست

موضع کردها در قبال هدیه سال نوی ترامپ به اردوغان

دونالد ترامپ در راستای نابودی داعش به عنوان هدفی پرستیژ و مصرف داخلی در رقابت های دو حزبی در آمریکا، با عبور از خطوط قرمز ترک ها از جمله کمک به گسترش قلمروی کردها به مناطق غیر کردنشین در شمال سوریه (شرق فرات) تحت عنوان مبارزه با داعش و اعلام برنامه ایجاد "نیروی تامین امنیت مرزی سوریه" در مرز سوریه و ترکیه با محوریت کردها خشم آنکارا را به جان خریده و در این راه حتی تا امکان رویارویی دو متحد کلیدی ناتو پیش رفته بود. با این حال، پس از شکست های سهمگین و پی در پی داعش، برای ترامپ - که به اتخاذ رویکردهای منفعت طلبانه و ماکیاولیستی شهره است - تاریخ مصرف کردها به عنوان همپیمانان پیشمرگه و جان

بر کف آمریکا در مبارزه با داعش منقضی شده و همانطور که اردوغان گفته بود آمریکا باید از بین ترکیه و کردها یکی را برگزیند. واشنگتن با این موضع گیری نشان داد که آنکارا را برگزیده و همپیمانان خودش را در قربانگاه مصلحت و منفعت، فدا کرده است.

به عنوان گام بعدی، ترکیه در صدد تکرار اجرای "الگوی افرین" در دیگر مناطق شمالی سوریه است که تحت کنترل کردهای همپیمان پک ک قرار دارد. البته این به معنای فقدان مخالفت های منطقه ای و جهانی با رویکرد ترکیه نیست چرا که نیروهای جهانی چپ که امید زیادی به "الگوی روژاوا" به عنوان الگوی موفق سوسیالیستی و آرمانشهر موعود در منطقه آشوب زده خاورمیانه بسته اند لحظه ای از فشار بر ترکیه باز نخواهند ایستاد و احتمالاتی مانند مخالفت ایران و روسیه و تصمیم دمشق برای اعزام نیرو می تواند معادلات رو به گونه دیگری رقم بزند.

تردید وجود ندارد که کردهای سرخورده از رویکرد ماکیاولیستی ترامپ همه تلاش خود را برای یافتن همپیمانان جدید و خنثی کردن اقدامات ترکیه بکار خواهند بست. با این حال، به نظر می رسد پس از خروج نیروهای آمریکایی، گزینه های زیادی پیش روی کردهای سوریه که درس سخت رئال پولتیک را در مکتب ترامپ می آموزند وجود ندارد. آنها احتمالا با دمشق در تماس بوده و ترغیب خواهند شد تا از نیروهای دولت بشار اسد برای بدست گرفتن کنترل مناطق کردنشین دعوت کنند تا مانع از پیشروی ترکیه به آن مناطق شوند. با این وجود، به دو دلیل، این موضع برای کردها گزینه راحت و قابل هضمی نیست: نخست اگر قرار بود کردها سرزمین های تحت کنترل خود را به دمشق واگذار کنند این کار را در افرین که در موقعیت قوی تری قرار داشتند انجام می دادند. دوم اینکه اگر کردها روژاوا را به دمشق واگذار کنند دیگر برنده نهایی محسوب نخواهند شد چرا که این واگذاری به معنای مرگ "آرمانشهر سوسیالیستی - کردی روژاوا" تعبیر خواهد شد.

به نظر می رسد ترکیه با ایده کانتون های کردی تضعیف شده و مجزا از یکدیگر مشکل چاندانی نداشته باشد البته این کانتون ها از سه کانتون جزیره - قامیشلی (شرق)، کوبانی (مرکز) و افرین (غرب) به دو کانتون جزیره و کوبانی تقلیل خواهد یافت و ترکیه با به دست گرفتن کنترل شهرهای مرزی عمدتا عرب و ترکمان نشین از جمله تل ابیض تلاش خواهد کرد راه های مواصلاتی میان قامیشلی، کوبانی و افرین را قطع کند.

هنوز تصویر روشنی از نوع چینش نیروها و آینده وضعیت سوریه، کردها و ترکیه وجود ندارد ولی آنچه به قطع و یقین می توان گفت این است که سوریه پسا-آمریکا یک وضعیت برد-برد برای ترکیه است. البته در این شیرین کامی، ایران و روسیه و رژیم بشار اسد هم سهیم هستند.